

รัฐธรรมนูญ : หลักคำประกันสิทธิมนุษยชน

ผศ.ชมพู่ โกติรัมย์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ในโลกยุคที่กล่าวขานว่าเป็นโลกสมัยใหม่ว่าพร้อมสมัยนอกเหนือกระแสเรียกร้อง ประชาธิปไตยและสันติภาพแล้ว สิทธิมนุษยชน ซึ่งมีประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ท่ามกลางความขัดแย้งไม่ยอมจำนนต่อการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกมุมของโลก ประเทศไทยมีเกียรติประวัติด้านสิทธิมนุษยชนที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ ทั้งนี้เพราะไทยได้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นครั้งแรกที่บรรจุสิทธิมนุษยชนพื้นฐานว่าด้วยเรื่องศักดิ์แห่งความเป็นมนุษย์ และนอกจากนั้นได้สร้างองค์กรหลายองค์กรเช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง เป็นต้นเพื่อเป็นกลไกมาทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิพื้นฐานดังกล่าว เพราะหากว่าโดยธรรมชาติแล้วสังคมมนุษย์ เป็นสภาวะที่มีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ไม่มีข้อจำกัด ทำให้มนุษย์รู้จักเคารพความเสมอภาคและเสรีภาพซึ่งกันและกัน ใครจะทำความดีแก่ตัวเขาด้วยวิธีการอย่างไรก็ควรปล่อยเขากระทำได้ ความประพฤติของสังคมหนึ่งๆต้องเป็นไปตามประโยชน์ร่วมกันที่จะได้รับ สิ่งใดที่สร้างความพึงพอใจให้แก่คนจำนวนมากที่สุดสิ่งนั้นควรถือว่าเป็นความดีที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เมื่อมีข้อพิพาทขึ้นแต่ละคนมีอำนาจที่จะบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและลงโทษผู้กระทำผิดตามกำลังของตน ด้วยเหตุนี้สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติจึงขาดความแน่นอนและไม่มีหลักคำประกัน ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาข้อพิพาทและเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยในสังคม มนุษย์จึงตกลงทำสัญญาเข้าอยู่ร่วมกันในนามสัญญาประชาคม ก็เป็นสัญญาที่ประชาชนโอนอำนาจบังคับตามกฎหมายธรรมชาติให้แก่รัฐ แต่ยังคงสงวนสิทธิในชีวิตทรัพย์สินและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ สัญญาประชาคมตามแนวคิดของ john lock ทำให้รัฐมีอำนาจเฉพาะรักษาความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรมในสังคมเพื่อให้เกิดหลักคำประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อใครรัฐละเมิดสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ถือว่ารัฐกระทำผิดเงื่อนไขตามที่ตกลงไว้ในสัญญาประชาคม ซึ่งถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งการมีอำนาจรัฐ ประชาชนย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะล้มล้างปฏิบัติ อย่างไรก็ตามเพื่อป้องกันการใช้อำนาจผิดจากเงื่อนไขของรัฐ john lock ได้เสนอความคิดในเรื่องแบ่งแยกอำนาจ เพื่อไม่ให้อำนาจรวมศูนย์อยู่ที่คนเดียวหรือกลุ่มเดียวเพราะมนุษย์มีแนวโน้มใช้อำนาจในทางที่ผิด (นิติบัญญัติแยกออกจากฝ่ายบริหาร) ให้แต่ละฝ่ายแยกเป็นอิสระคอยตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน และเสนอว่าถ้าหากฝ่ายนิติบัญญัติใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม ประชาชนย่อมมีสิทธิถอนคืนอำนาจได้เพราะถือว่าอำนาจนิติบัญญัตินั้นเป็นอำนาจที่มาจากประชาชน ทั้งนี้เพราะหลักประกันสิทธิเสรีภาพนั้นไม่ได้อยู่ที่การปกครองแบบประชาธิปไตยเพียงด้านหลัก แม้มีรัฐธรรมนูญ ฉบับดีที่สุดที่ประเทศไทยเคยมีมาเช่นรัฐธรรมนูญปี 2540 ก็ตาม แต่อยู่ที่รูปแบบของรัฐบาลที่มีอำนาจและการนำอำนาจที่มีไปอย่างไรต่างหาก จากแนวคิดของ john lock ได้เป็นรากฐานของความคิดในสมัยใหม่ 2 ประการ

1) รัฐมีอำนาจจำกัด เพื่อดำรงรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สิทธิมนุษยชน)

2) เสนอหลักการกระจายอำนาจอำนาจสู่ประชาชน เพื่อเพื่อป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด

จากหลักการทั้งสองดังกล่าวต่อมาได้กลายเป็นหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญสมัยใหม่ (สมยศ เชื้อไทย) แต่ประเด็นปัญหาคือ เป็นความผิดพลาดในการมองรัฐธรรมนูญในฐานะเป็นกติกาในการแข่งขันทางการเมือง แท้ที่จริงรัฐธรรมนูญเสมือนอาวุธ (Yash Ghai) ประเด็นต่อมาคือใครเป็นผู้ถืออาวุธ รู้จักการใช้อาวุธมากน้อยเพียงใดรวมทั้งถือเพื่อใคร เพราะในความเป็นจริงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ร่างรัฐธรรมนูญมิได้สูญจากสภาพแวดล้อมเชิงทวิสัยที่มีอิทธิพล ใครจะกล้าปฏิเสธต่อการดำรงอยู่ของระบบอุปถัมภ์ คอร์รัปชัน วัฒนธรรมอำนาจนิยม ทางออกในการแก้ปัญหาข้างต้นต้องอาศัยทั้งปัญญา ความรู้และการเคลื่อนไหว ผลักดันผสมผสานกัน(เจริญ โฆษณานนท์) เพื่อให้ได้รัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกับสภาพสังคมวิทยาการเมือง ตรงนี้คงต้องกลับไปดูการปฏิรูปการเมืองไทยครั้งนี้เกิดจากการปฏิวัติ - รัฐประหารและนำไปสู่การปฏิรูป โดยมีกระบวนการของประชาชนเคลื่อนไหวเพื่อขับเคลื่อนสังคมนการเมืองจากภาคประชาชนก่อน 19 กันยายน 2549 นั้นบัดนี้ยังมีพลังในการมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญครั้งนี้มากน้อยเพียงใด ในฐานะภาคประชาชน ยิ่งต้องมีความสำคัญเป็นอย่างมากในวาระแห่งชาติที่กำลังร่างรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพราะประชาชนมักถูกกล่าวถึง ในนามประชาชน จากกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทยมาตลอด หรือการทำประชามติเพื่อยอมรับรัฐธรรมนูญเป็นคำตอบสุดท้ายที่ดีที่สุด ตรงนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนเพราะในประเทศที่มีหลักนิติธรรมหรือยึดหลักรัฐธรรมนูญเป็นใหญ่ และมีความเข้มแข็งแล้วผู้มีอำนาจของประเทศ ไม่จำเป็นต้องเป็นคนลาดมากนักเพราะมีหลักรัฐธรรมนูญค้ำอยู่แล้ว แต่ประเทศที่ยังไม่มีขนบธรรมเนียมของการเคารพหลักรัฐธรรมนูญอันเป็นกรอบใหญ่ของประเทศ คนมีอำนาจทางการเมืองยังต้องมีสติปัญญาและภูมิธรรมพอที่จะบังคับตนเองไม่ให้เข้าแทรกแซงการนิติบัญญัติ และกระบวนการยกร่างรัฐธรรมนูญ หากไม่เป็นเช่นนี้แล้วก็เป็นกรอกที่สร้างบรรยากาศขนบธรรมเนียมยึดหลักรัฐธรรมนูญมาเป็นกรอบการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ให้เป็นรัฐสมัยใหม่ได้